

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

УДК 811.161.2:81'373-047.22:378

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.307833>

Олена Юмачікова, кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

У статті здійснено спробу глибше дослідити питання з'ясування ефективних традиційних методів на заняттях з української мови для становлення та розвитку лексичної компетенції здобувачів аграрної вищої освіти. Охарактеризовано традиційні методи на різних етапах розвитку лексичної компетенції, завдання яких полягає у формуванні свідомої мовної особистості з розвиненим мовленням, мисленням, інтелектом, емоційно-естетичним сприйняттям мови, мовним чуттям, мовним етикетом, багатим словниковим запасом.

Ключові слова: вища аграрна освіта; комунікативна компетентність; лексична компетенція; термін; традиційні методи; лексичний запас; лексичний склад; українська мова.

Рис. 2. Літ. 10.

Olena Yumachikova, Ph.D. (Philology), Senior Lecturer of the
Ukrainian and Foreign Languages Department,
Vinnytsia National Agrarian University

**FEATURES OF USING TRADITIONAL METHODS OF DEVELOPING LEXICAL
COMPETENCE IN THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES
IN THE MODERN AGRICULTURAL HIGH SCHOOL**

In the article, an attempt was made to investigate more deeply the issue of finding effective traditional methods in Ukrainian language classes for the formation and development of lexical competence in students of agrarian higher education. Taking into account the achievements of the theory and practice of language education, attention is focused on the stages of the formation and development of lexical competence and, in accordance with them, the traditional methods and techniques of the development of lexical competence are characterized, the task of which is the formation of a conscious linguistic personality with developed speech, thinking, emotional and aesthetic perception language, language etiquette. The tasks facing the teacher to achieve high results at each of the stages are defined. It has been proven that the development of lexical competence in practical lessons of the Ukrainian language in a modern agricultural university should be based on the principles of continuity and perspective, and to explain the semantics of unclear words, it is often necessary to use such traditional methods as demonstration of the subject, use of context, the simplest word-formation analysis, interpretation of words. It is emphasized that each method can be implemented by one of several different techniques, depending on a certain situation. The article emphasizes the fact of identifying lexical competence in the possession of the terminology of a certain agricultural industry and the correct use of terms, as well as in the direction of work with terminological, explanatory dictionaries, dictionaries of foreign words, and professional texts. It has been established that in a modern agrarian university, the effective development of lexical competence takes place in practical classes on the Ukrainian language thanks to the use of traditional methods, which helps not only to teach students of higher agrarian education to master their native language perfectly in everyday life but also increases their competitiveness in the professional sphere.

Keywords: communicative competence; higher agricultural education; lexical competence; term; traditional methods; Ukrainian language; vocabulary.

Постановка проблеми. Створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, а також виховання людей, здатних ефективно працювати й навчатися протягом життя, є метою державної освітньої політики, в основі якої лежить одна із світових тенденцій модернізації вищої освіти – здатність користуватися знаннями, застосовуючи їх у різноманітних життєвих ситуаціях. Акцент на діяльнісному компоненті змісту освіти актуалізував необхідність формувати у здобувачів аграрної вищої освіти ключові та предметні компетентності, потрібні для їхньої професійної діяльності [6, 35].

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Мовознавці досліджують поняття лексичної компетенції різних вікових категорій – від дошкільнят до дорослих людей. Вивчення лексикології в нефілологічних закладах вищої освіти розкрито в працях вітчизняних учених: М. Вашуленка [2], О. Волошиної [3], Н. Голуб [4], О. Горошкіної [4], С. Карамана [1], Р. Кравця [5], К. Ковальової [5], Н. Лаврова [6], В. Новосолової [7], М. Пентилюк [8; 9], Ю. Федоренко [10] й інших. Однак рівень мовно-мовленнєвих досягнень здобувачів вищої освіти, зокрема й аграрної, дає підстави стверджувати, що питання формування лексичної компетенції не втрачає

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

актуальності й потребує глибшого дослідження з урахуванням досягнень теорії та практики мовної освіти, адже постає питання з'ясування ефективних традиційних методів для становлення і розвитку лексичної компетенції.

Формування мети статті. Зважаючи на актуальність досліджуваного питання і водночас на недостатнє його висвітлення у філологічних, а також педагогічних наукових і методичних джерелах, маємо на меті з'ясувати етапи формування й розвитку лексичної компетенції і, відповідно до них, охарактеризувати традиційні методи і прийоми розвитку лексичної компетенції здобувачів вищої аграрної освіти на заняттях з української мови, завдання яких полягає у формуванні свідомої мовної особистості з розвиненим мовленням, а отже, мисленням, інтелектом, емоційно-естетичним сприйняттям мови, мовним чуттям, мовним етикетом, багатим словниковим запасом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Володіння нормативним професійним лексичним складом мови – це необхідний засіб ефективної соціалізації та реалізації здобувача аграрної вищої освіти, адже він є першочерговим показником не лише культури мовлення, а й загального рівня освіченості й культури особистості, її прагнення до навчання, розвитку і самовдосконалення, а також основою формування та реалізації низки компетенцій, які у сукупності утворюють базу комунікативну компетентність. Для того, щоб підтвердити доцільність пошуку ефективних методів, зокрема традиційних, розвитку лексичної компетенції потрібно насамперед з'ясувати питання складників комунікативної компетентності, її характерних диференційних ознак, етапи її становлення та розвитку у здобувача, що дозволить насамкінець здійснити найбільш ефективний вибір того чи того методу для досягнення високих результатів у вищезазначеному питанні.

Мовознавець Ю. Федоренко виокремлює такі основні складники комунікативної компетентності, як: мовну (лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні знання); мовленнєву (аудіювання, читання, письмо і мовленнєві вміння); лексичну (знання лексики і мовленнєві лексичні навички); граматичну (знання граматики і мовленнєві граматичні навички); фонетичну (фонетичні знання, мовленнєво-слухові навички); соціокультурну (стосується країнознавства і лінгвокраїнознавства); компетенцію, що стосується процесу говоріння [10, 63]. Аналіз підтверджує неможливість ефективної реалізації жодної з них без знання лексики і вміння послуговуватися нею, оскільки граматична, фонетична чи соціокультурна компетенції не можуть бути повноцінно представлені поза лексичною.

Взявши до уваги наукові визначення поняття

“лексична компетенція”, вважаємо, що до його характерних диференційних ознак належать такі: засвоєння здобувачами лексичних норм сучасної української мови, творення, функціонування професійної лексики; вироблення навичок ідентифікації лексичних одиниць у навчальному й науковому текстах, розвиток лексичних умінь, здатність швидко й влучно добирати вербальні асоціації для професійного мовленнєвого спілкування; стимулювання емоційно-ціннісного ставлення до української мови й мовлення на основі розвиненого чуття слова.

Також, проаналізувавши погляди лінгводидактів на лексичну компетенцію як одну з основ комунікативної компетентності, виокремлюємо такі етапи її становлення і розвитку у здобувача:

- 1) подача й семантизація професійних лексичних одиниць;
- 2) свідоме пізнання професійних лексичних одиниць (фаховий термін, стійке сполучення слів, лексичне словосполучення певної фахової тематики, а також визначення семантичного відтінка й особливостей вживання);
- 3) усвідомлене засвоєння професійних лексичних одиниць й оперування ними;
- 4) застосування здобутих знань у мовленні відповідно до комунікативної ситуації;
- 5) позитивне ставлення до професійної мови;
- 6) готовність до самостійного лексичного пізнання і вдосконалення.

Водночас, на нашу думку, для досягнення здобувачами високих результатів на кожному із вищеподаних етапів, педагог повинен: володіти професійною загальною і конкретною предметною термінологією, а також іншими спеціальними лексичними одиницями тієї чи тієї галузі знань; уміти адекватно вживати професійні лексичні одиниці певної галузі у спілкуванні зі здобувачем; бути здатним до мовленнєвої творчості, опираючись на лексику певної галузі знань; передавати розуміння вагомості впливу слова на формування національно-мовної особистості здобувача; а також зважати на потенціал новітніх освітніх технологій і методів, які необхідно використовувати під час навчального процесу в руслі комунікативного методу навчання.

Потрібно зазначити, що будь-який метод є спільною діяльністю викладача і студента, виступає інструментом для виконання функції навчання, а також спрямований на досягнення результату. Тому, на нашу думку, для досягнення максимально якісного результату під час роботи над розвитком лексичної компетенції здобувачів вищої аграрної освіти, сучасне заняття з української мови, присвячене вивченню лексикології, зокрема професійної лексики, доцільно організовувати поєднуючи традиційні та інноваційні підходи, взявши за основу традиційні методи (рис. 1).

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

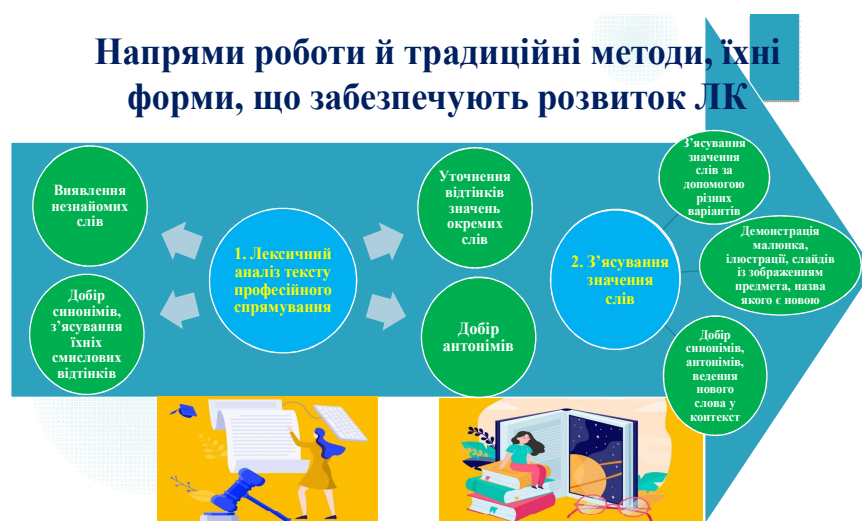

Рис. 1. Ілюстрована формула забезпечення якісного сучасного заняття з української мови у аграрному вищій

Джерело: сформовано на основі власних досліджень

Уважаємо, що розвиток лексичної компетенції на практичних заняттях з української мови в сучасному аграрному ЗВО повинен ґрунтуватися на принципах наступності й перспективності. Для пояснення семантики незрозумілих слів найчастіше потрібно використовувати такі традиційні методи, як: демонстрація предмета, використання контексту, найпростіший словотвірний аналіз, тлумачення слів (коротке пояснення, використання словника тощо) [8, 203]. Потрібно відзначити, що кожний метод може бути реалізований одним із декількох різних прийомів, що залежить від певної ситуації. Наприклад, здобувачам пропонується комплекс вправ, спрямованих на відновлення в пам'яті основних правил з таких тем: 1) "Групи слів за

значенням (синоніми, антоніми, омоніми, пароніми)" (вправи допомагають закріпити вміння використовувати й розрізняти різні групи слів); 2) "Граматичні значення приєдників" (вправи спрямовані на вироблення вмінь правильного вживання іменниково-приєдникових сполук у розмовному, науковому і офіційно-діловому стилях сучасної української літературної мови); 3) "Дієприкметник, його функціонування" (вправи допомагають виробляти вміння правильного творення та вживання в текстах різних стилів); 4) "Кількісні та порядкові числівники" (вправи покращують вміння відмінювати кількісні та порядкові числівники, а також навчають правильно поєднувати числівники з іменниками у наукових та офіційно-ділових текстах) (рис. 2).

Рис. 2. Напрями роботи й традиційні методи, їхні форми, що забезпечують розвиток лексичної компетенції у здобувачів вищої аграрної освіти

Джерело: сформовано на основі власних досліджень

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

Зауважимо, що, оскільки здобувачі є майбутніми фахівцями певної аграрної галузі, то найкраще їхня лексична компетентність виявляється у володінні термінологією своєї галузі й правильному терміновживанні, тому значна кількість вправ спрямована на роботу з термінологічними, тлумачними словниками, словниками іншомовних слів для встановлення значення, будови, способу творення терміна, визначення його місця у терміносистемі галузі.

Важливим етапом діяльності, спрямованої на вивчення лексичної системи, є робота з фаховими текстами. Тому на заняттях з української мови використовуються вправи-індивідуальні завдання роботи над текстами, насиченими кальками з різних мов, суржилом, невинними запозиченнями, мовними покручами, словами, вжитими у невірному й невласивому для текстів значенні. Під час редагування таких текстів здобувачі застосовують усі набуті знання про систему норм

української мови, зокрема акцентуючи увагу саме на лексичних нормах.

Потрібно також акцентувати увагу на тому, що силабус дисципліни передбачає роботу з офіційно-діловим стилем мови, що сприяє набуттю здобувачами навичок укладання документів, необхідних молодому фахівцеві для працевлаштування. Навчання на таких заняттях здійснюється відповідно до ДСТУ 4163-2020. Здобувачам надаються документи-зразки для самостійного укладання найбільш потрібних довідково-інформаційних документів, а також щодо особового складу.

Завершальною фазою (на етапі вивчення української мови у вищій школі) розвитку лексичної компетентності здобувачів аграрної вищої освіти є система вправ, спрямована на вдосконалення їхніх умінь використовувати здобуті знання та навички для створення власних текстів презентацій, публічних виступів, доповідей (продовження рис. 2).

Напрями роботи й традиційні методи та форми, що забезпечують розвиток ЛК

Рис. 2 (продовження). Напрями роботи й традиційні методи, їхні форми, що забезпечують розвиток лексичної компетентності у здобувачів вищої аграрної освіти

Джерело: сформовано на основі власних досліджень

Висновки. Професійне формування, розвиток і становлення здобувача вищої аграрної освіти відбувається засобом слова, за допомогою збагачення, урізноманітнення і вдосконалення його лексичного запасу. Сформованість лексичної компетентності майбутнього фахівця. Ефективний розвиток лексичної компетентності забезпечується поєднанням традиційних методів і прийомів навчання, що є базовими, з інноваційними. У сукупності вони допомагають якісно засвоювати нову інформацію, що доцільно використовувати у різноманітних майбутніх професійних ситуаціях спілкування, а також завдяки яким практичні заняття з української мови

у сучасному аграрному вищій допомагають не лише навчити здобувачів вищої аграрної освіти досконало володіти рідною мовою у повсякденні, а й підвищують їхню конкурентоспроможність у професійній сфері.

Перспективним напрямом подальшого опрацювання досліджуваного питання вважаємо пошук ефективних традиційних методів і прийомів під час вивчення лексикології, а також аналіз їхнього впливу на інноваційні методи навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакум З.П., Караман С.О. Навчання лексики в курсі української мови як іноземної. *Філологічні студії: Науко-*

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИЩІ**

вий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. пр. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. Вип. 5. С. 690–694.

2. Ващуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.

3. Волошина О.В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови в аграрному закладі вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 6–7 (214–215). С. 138–151.

4. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Метод вправ у процесі вивчення лексикології української мови. *Освітній журнал фонду Провіта*. 2023. Т. 4. С. 59–80.

5. Кравець Р.А., Дзеджула О.М., Ковальова К.В., Юмачікова О.М. Теоретичні і методичні основи формування лінгвосціологічної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі в контексті інтернаціоналізації ЗВО : колективна монографія. Вінниця : Вінницький національний аграрний університет, 2021. 320 с.

6. Лаврова Н.М. Розвиток умінь користуватися лінгвістичними словниками. *Рідна школа*. Київ, 2011. № 5. С. 35–44.

7. Новосолова В. Методи, прийоми й засоби навчання в процесі формування лексичної компетентності учнів 5–7 класів. *Українська мова і література в школі*. Київ, 2014. № 3 (113). С. 19–23.

8. Пентиліок М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.

9. Пентиліок М.І. Лінгводидактичні орієнтири навчання української мови в середній та вищій школі. *Педагогічний альманах*. Херсон, 2013. Вип. 17. С. 46.

10. Федоренко Ю.П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування. *Рідна школа*. 2002. № 1 (864). С. 63–65.

REFERENCES

1. Bakum, Z.P. & Karaman, S.O. (2011). Navchannia leksyky v kursі ukrainської movy yak inozemnoi [Learning vocabulary in the course of Ukrainian as a foreign language]. *Philological studies: Scientific bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University*. Issue 5. Kryvyi Rih, pp. 690–694. [in Ukrainian].

2. Vashulenko, M.S. (2010). Metodyka navchannia ukrainської movy v pochatkovii shkoli [Methods of teaching the Ukrainian language in primary school]. *Teaching-method. manual*. Kyiv, 364 p. [in Ukrainian].

3. Voloshyna, O.V. (2023). Formuvannia informatsiino-komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy v ahrarnomu zakladi vyshchoi osvity [Formation of informational and communicative competence of students in the process of learning a foreign language in an agricultural institution of higher education]. *Youth & market*. Monthly scientific-pedagogical journal. Drobych, Vol. 6–7 (214–215). pp. 138–151. [in Ukrainian].

4. Holub, N.B. & Horoshkina, O.M. (2023). Metod vprav u protsesi vyvchennia leksykologii ukrainської movy [The method of exercises in the process of learning the lexicology of the Ukrainian language]. *Educational journal of the Prosvita Foundation*. Vol. 4. pp. 59–80. [in Ukrainian].

5. Kravets, R.A., Dzhezhuła, O.M., Kovalova, K.V. & Yumachikova, O.M. (2021). Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia lnhvosotsiokulturnoi kompetentnosti maibut-nikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi v konteksti internatsionalizatsii ZVO [Theoretical and methodological foundations of the formation of linguistic and sociocultural competence of future specialists in the agricultural sector in the context of the internationalization of higher education]. *A collective monograph*. Vinnytsia, 320 p. [in Ukrainian].

6. Lavrova, N.M. (2011). Rozvytok uminnia korystuvatsia lnhvistychnymy slovnykamy [Development of the ability to use linguistic dictionaries]. *Native school*. No. 5. Kyiv, pp. 35–44. [in Ukrainian].

7. Novosolova, V. (2014). Metody, pryomy y zasoby navchannia v protsesi formuvannia leksychnoi kompetentnosti uchniv 5–7 klasiv [Methods, methods and means of learning in the process of forming the lexical competence of students of grades 5–7]. *Ukrainian language and literature at school*. No. 3 (113). Kyiv, pp. 19–23. [in Ukrainian].

8. Pentyliuk, M.I. (2011). Aktualni problemy suchasnoi lnhvodydaktyky [Actual problems of modern language didactics]. *Coll. articles*. Kyiv, 256 p. [in Ukrainian].

9. Pentyliuk, M.I. (2013). Lnhvodydaktychni oriientyry navchannia ukrainської movy v serednii ta vyshchii shkoli [Linguistic orientations for learning the Ukrainian language in secondary and higher schools]. *Pedagogical almanac*. Vol. 17. Kherson, p. 46. [in Ukrainian].

10. Fedorenko, Yu.P. (2002). Komunikatyvna kompetentsiia yak naivazhlyvshyi element uspishnoho spilkuvannia [Communicative competence as the most important element of successful communication]. *Native school*. No. 1 (864). Kyiv, pp. 63–65. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.06.2024

“Щастя – це відчуття того, що сила зростає, що опір долається”.

Фрідріх Вільгельм Ніцше
німецький філософ, психолог

“Ви не повинні втрачати віру в людство. Людство – це океан; якщо кілька крапель океану брудні, океан не стає брудним”.

Магатма Ганді
індійський політичний і духовний лідер

